חמדת ימים HEMDAT YAMIM
נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל
פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ לך לך תשפ"ז

מה עוד למד דוד המלך מאברהם המלך?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

התשובה הרגילה שרוב האנשים שמבינים, עונים:
לצאת באומץ למלחמה, יחד עם החיילים שלך - תלמידך המתגייסים, ולא עוֹמְדִים עַל דַּם רֵעֶם, נגד כוחות הרשע והעוול, גם אם הצבא שלך הרבה יותר קטן מצבא האויב!
כשאדם הנלחם את מלחמות ד' (שמו"א כה, כח, דברי הנבואה של אביגיל, אל דוד), עושה את ההשתדלות (המותרת), ומאמין באמונה שלמה ותמימה, הקב"ה בעזרו.

ננסה ללמוד ערך מוסף מאברהם ודוד - המלכים - שתי דמויות המופת.
אברהם היה מנהיג מחנה שמנה אלפים ורבבות מאמינים באל אחד, שהצטרפו אליו באור כשדים, והגיעו עמו לארץ כנען = ארץ ישראל (רמב"ם עבודה זרה פ"א ה"ג). גם בכתוב יש לכך ראיות. אנשי חברון מכנים אותו נְשִׂיא אֱלֹהִים (בראשית כג, ו). התואר נָשִׂיא מיוחד למלך בתורה בנביאים ובכתובים. (עיינו: שמות כב, כז, יחזקאל פעמים רבות לאורך כל הספר, עזרא א, ח. אלא אם כן מצוין שמדובר במנהיג של קבוצה חלקית, כמו שבט, והוא ראש קבוצה זו בלבד).
וההוכחה: לאברהם היה גדוד של 318 לוחמי חוד, מה שמחייב לפחות עוד 3000 תומכי לחימה, שמצריכים 30,000 חברים במחנהו. בראש הצבא עמדו אברהם אבינו ואליעזר תלמידו - הדולה והמשקה מתורת רבו לרבים. עם צבא זה יצא אברהם להילחם בצבא האימפריה המסופוטמית בראשות אמרפל הוא נמרוד (עירובין נג ע"א בשם רב ושמואל ורש"י על פרשתנו).
לא נצרכות ראיות לכך שדוד הוא מלך ישראל (חי וקיים. ראש השנה כה ע"א). גם דוד המלך מכונה בספר יחזקאל נָשִׂיא: וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם (לז, כה; לד, כד).
אחרי שדוד הכה את גולית מופיע בכתוב: וַיֶּחֱזַק דָּוִד מִן הַפְּלִשְׁתִּי בַּקֶּלַע וּבָאֶבֶן וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַיְמִיתֵהוּ וְחֶרֶב אֵין בְּיַד דָּוִד: וַיָּרָץ דָּוִד וַיַּעֲמֹד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלָפָהּ מִתַּעְרָהּ וַיְמִתְתֵהוּ וַיִּכְרֹת בָּהּ אֶת רֹאשׁוֹ ... וַיִּקַּח דָּוִד אֶת רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיְבִאֵהוּ יְרוּשָׁלָם וְאֶת כְּלָיו שָׂם בְּאָהֳלוֹ" (שמו"א יז, נ-נד).

ירושלים לא היוותה, הלכה למעשה, מקום רוחני בדורות שקדמו לדוד. אם כך, מה לדוד ולירושלים, שבתקופה זו היתה עיר נכרים ושתושביה היו יבוסים ואחרים (עיינו שופטים יט, יב).
לצערנו, חז"ל והראשונים לא נתנו תשובה לקושיא: מדוע דוד הביא את ראשו של גולית דווקא לשם?
חז"ל מספרים לנו כי דוד, בהיותו נער, הכריז במשפחתו, כי קיבל נבואה. (נעיר בסוגריים כי קיימת פה הקבלה לטענתו של יוסף בהתחלת פרשת וישב). וז"ל המדרש: "דוד השביעי ולמה נקרא קטן, שהיה מאוס בעיני אביו, מפני שכשהיה קטן היה מתנבא ואומר עתיד אני להחריב את מקומות פלשתים ולהרוג מהן אדם גדול ושמו גלית, ועתיד אני לבנות בית המקדש" (מדרש תנאים לדברים פרק א פסוק יז, מדרש הגדול דברים פרק א פסוק יז).
נבואתו של דוד כללה שלשה פרטים:
א. אני אשחרר את עם ישראל מעול השעבוד לפלישתים ואייסד מדינה עצמאית.
ב. אני אחסל את הענק שהפיל את אימתו וחיתתו על עם ישראל.
ג. אני אבנה את בית המקדש בירושלים.
(ישי אביו חשש שנבואה זו, שלא היה ברור לו שהיא נבואה, מסכנת את כל המשפחה, את תושבי בית שמש ואת כל שבט יהודה שהיה משועבד תקופה ארוכה לפלישתים ולכן שלח אותו מן הבית לרעות את צאנו בשדה ואכמ"ל).

אחרי הניצחון של אברהם על הצבא המסופוטמי (ארבעת המלכים) והצלת לוט בן אחיו, מתרחש המפגש הבא: וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וְיַיִן וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן: וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: וּבָרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרֶיךָ בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל (בראשית יד, יח-כ).
במפגש זה מלכי צדק, על פי המדרש - שם בן נח, מכריז כי אברהם הוא המלך הראשון של זרע שם, שהקב"ה נותן את אויביו בידיו והוא מעתה המלך של ירושלים – שָׁלֵם, ולכן צריך לשלם לו מיסים, מַעֲשֵׂר מִכֹּל (עיינו ברד"ק בשם אביו. בפשט, הפסוק עוסק במעשיו של מלכי צדק ולא של אברהם. כדי ליישב את הדברים עם דברי חז"ל ורש"י, נסביר כי אחרי שמלכי צדק נתן לאברהם מעשר כמס, אברהם החזיר למלכי צדק, שהיה גם כהן לאל עליון, מעשר ככהן).
גם בפגישה זו קיימת הכרזה הכוללת שלשה חלקים.
בזכות אברהם:
א. שוחררה הארץ מעול נמרוד, כדרלעומר וחבריהם, ונפתח הפתח להפיכת ארץ כנען לארץ ישראל.
ב. בארץ ישראל תיכון מדינת היהודים העצמאית, מדינת המאמינים באמונת הייחוד, שגם תושביה הלא יהודים ישלמו לה מיסים.
ג. בירושלים יבנה בית המקדש שבו תשכון השכינה (כמו שהתברר, אחר כך, גם בעקידת יצחק) וכשתהיה גאולה שלימה כל העולם יכיר שמציון תצא תורה, לכל העמים.

אם כך מצאנו את התשובה לשאלה שהצבנו ככותרת לדבר תורה זה.
דוד המלך הולך בעקבותיו של אברהם אבינו בפרשתנו, הוא הופך לתלמידו.
עם הבאת ראשו של הענק לירושלים. הוא מודה לאל עליון דווקא בירושלים, על כך שנבואתו החלה להתממש ולהתקיים. אירוע שפותח את הדרך לשני השלבים הנוספים: הכרזת עצמאות ובנין המקדש בירושלים.
(המעוניינים בהרחבות בנושאים אלה מוזמנים לעיין בצפנת שמואל – מלכות דוד, הממתין לכם על המדף)
(לרכישה: ספרי ארץ חמדה / info@eretzhemdah.og / 02-5371485)

הבה נתפלל כי נזכה בקרוב לגאולה שלמה, כולם יצטרפו לזכות להתגייס למלחמת המצווה,
נתאחד ונזכה לחזות בשוב ה' ציון, ולהתקיימות כל הברכות שהובטחו עוד מימי אברהם,
והגיעו למימוש חלקי בימי דוד המלך - תלמידו של אברהם אבינו.

(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב)

לעילוי נשמת

הרב **משה מרדכי ארנרייך**
א' בניסן תשפ"ה

לע"נ **הנופלים במערכה להגנת המולדת** הי"ד

הרב ד"ר **ג'רי האכבוים** – י"ח באדר ב' תשפ"ב
פרופ' **ישראל ושלומית אהרוני** – י"ד בכסלו תשפ"ג / ט' בחשון תשפ"ו
מר **משה וסרצוג** – כ' בתשרי תשפ"א
הרב **יהושע רוזן** – ט"ו באדר א' תשפ"ב
הרב **ישראל רוזן** – י"ג בחשון תשע"ח
הרב **שלמה מרזל** – י' באייר תשע"א
מר **שמואל** וגב' **אסתר שמש** – י"ז בסיוון / כ' באב
הרב **נפתלי צבי יהודה בר אילן** – מנחם אב תשפ"ד
הרב **ראובן וחיה לאה אברמן** – ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב
ר' **שמואל** וגב' **רבקה ברנדמן** – ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א
הרב **אשר** וגב' **סוזן וסרטיל** – ט' בכסלו / ט"ז אלול
ר' **מאיר** וגב' **שרה ברכפלד** (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)
הרב **שמואל כהן** – שבט תשפ"א
מר **יצחק** וגב' **נעמי טרשנסקי** – כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד
הרב **יוסף מרדכי שמחה שטרן** – כ"א באדר א' תשע"ד
ר' **אליהו כרמל** וגב' **מלכה טויבע כרמל** – ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט
ר' **אברהם** ומרת **גיטה קליין** – י"ח באייר / ד' באב
מר **זליג** וגב' **שרה ונגרובסקי** – כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד
דוד צבי טרשנסקי בן יצחק ונעמי ז"ל – נלב"ע כ"ח באייר
גב' **ג'ולי קושיצקי** – י"ט באדר ב' תשפ"ב
גב' **מירה קושיצקי** – כ"ב בסיון תשפ"ג
גב' **בלהה מרמרוש** – א' באב
הרב **יעקב (ג'רי) פרנקל** – ט' בטבת תשפ"ב
מר **אלישע בן רבקה** וגב' **שושנה בת שרה**
מר **נורמן רוסק** – נלב"ע בכ"ב באב

בְּצַל חֶמְדָּה

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנרייך זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

שימוש בתנור לבשר אחרי חלב

בשבועות האחרונים אנו עוסקים באפשרות של מעבר טעם ממאכל למאכל ללא מגע. נפקא מינה משמעותית לדיון היא בישול או שני תבשילים, בשרי וחלבי, בתנור אחד. גם אם התבשילים או הכלים המכילים אותם אינם במגע ישיר, עדיין עולה השאלה אם צריכים לחשוש שהריחא והזיעה של תבשיל אחר ישפיע עליהם.
על פניו, ריחא משפיע רק כל עוד הריח עדיין באוויר. אם כך, ככל ומדובר בבישול המאכלים זה אחר זה, הנושא הרלוונטי הוא זיעה, לא ריחא.

לפני שנצלול לסוגיה נעיר הערה מעשית חשובה. ביחס להלכות של התנור יש להבחין בין שני מרכיבים: מרחב התנור, ומגשי האפייה. למעט משפחות המקפידות ביותר לשמור על נקיות מוחלטת, כמעט תמיד אוכל נשפך על מגשי האפייה. לפיכך מגשי האפיה הופכים להיות חלביים או בשריים, כדינם של הכלים בהם האוכל מתבשל. דיוננו יעסוק במרחב של התנור, מתוך הנחה שמגשי האפייה דורשים ליבון נפרד (תרתי משמע).

אם כך, נגדיר את השאלה: החשש שלנו הוא שמאכל חלבי פולט זיעה לגג התנור. לאחר מכן נבשל מאכל בשרי, וזיעה חלבית זו תפלט מדפנות וגג התנור וייבלעו במאכל הבשרי. אמנם הגר"ש קלוגר (שו"ת טעם ודעת תליתאה סימן קעו) אומר שאין לנו לחשוש לכך: גם אם הזיעה החלבית נבלעה בתנור, החימום אינו מפליט זיעה. אך רוב מוחלט של הפוסקים חלקו עליו: הרי בדיוק לחשש זה חוששים אם מכסים מאכל בכיסוי קדירה (שנעסוק בו בהמשך) בעייתי, למרות שהוא נקי ויבש. ברם, בדיעבד נצרף את שיטתו להקל.
גדולי הדור הקודם חלקו בשאלה זו: הרב עובדיה הדאיה (שו"ת ישכיל עבדי חלק ז יורה דעה סימן ד) פוסק להתיר להשתמש באותו התנור לבשר אחרי חלב, ואילו הרב פיינשטיין (אגרות משה יורה דעה א סימן מ) והרב עובדיה (יביע אומר ה יורה דעה ז) החמירו לכתחילה (אך הקלו בדיעבד, כפי שנראה. נבאר את הנקודות בהם גדולי עולם אלו חלקו:
א. **יש מרחק בין האוכל והדפנות**. ברמ"א (סימן צב סעיף ח) פוסק שאם הסיר שמעל קדירת הבשר רחוק, לא חוששים שהזיעה הגיעה מהקדירה לסיר שמעליו. על כך יש להעיר שתי הערות:
1. הרמ"א (סימן צג סעיף א) פוסק שדין כיסוי הקדירה כקדירה עצמה. לכאורה כיסוי הקדירה אינו בהכרח נוגע באוכל (אחרת מהו החידוש בדברי הרמ"א?). האחרונים חולקים בגדר הדבר: הרב הדאיה מפנה לדברי הש"ך שם, הדן אם הדבר נכון בכל כיסוי. הש"ך מצמצם את האיסור לכיסויי קדירה בהם ההבל עשוי לעלות ו"להתחבא" בתוך חללים הנמצאים במכסה. מעבר לכך שניתן לנקות את הזיעה, הרב הדאיה למד מכאן שיש לאסור רק כיסוי שנמצא בסוג כזה של מגע לכלי וקרבה לאוכל. אך דפנות התנור וגגו רחוקים מהאוכל, ואינם כלולים בסוג זה של כיסוי. הרב עובדיה מפקפק בכך: הש"ך

והמהרש"ל מנסים להסביר למה להתייחס למכסה של סיר כאילו הוא לעולם בן יומו. אך במידה והמכסה בן יומו, אין הצדקה להבחין בין כיסויים שונים של סירים, וכן בין תנור ומכסה של סיר.

2. הרב הדאיה מניח שמשמעות מרחק המכסה מהאוכל עליו הרמ"א מדבר הוא ייחוס ישיר את הזיעה למקורו. אך הרב פיינשטיין (אגרות משה יורה דעה א סימן מ) מביא את דברי תרומת הדשן המובא ברעק"א על דבריו, ממנו עולה אחרת. שם כתוב שאם הסיר רחוק, הוא אינו מושפע מהזיעה, גם אם הזיעה מגיעה אליו, בגלל שהיד אינה סולדת מהזיעה. נפקא מינה שרעק"א עצמו מביא: אם הסיר חם ללא קשר.

נבאר את משמעות הדברים: נניח שיש תנור מתחת לכיריים. על קצה הכיריים יש סיר חלבי. בתנור יש מאכל בשרי. פותחים את התנור מעט, כך שזיעה עולה מהתנור ורואים אותה על הסיר. על כך הרמ"א אומר שהסיר אינו נאסר. בהבנת הרב הדאיה הסיר אינו נאסר מפני שלא נוצר קשר מספיק בין המאכל ובין הסיר. אך הרב פיינשטיין מראה מדברי רעק"א שזה לא הנושא: אם הזיעה ניכרת על הסיר, יש להתייחס לכך כאילו בשר הגיע לסיר. אך הסיר אינו חם, ולפיכך דינה כבשר צונן שנגע בסיר. מגע זה אינו הופך אותו לבשרי. אך אם הסיר יהיה חם, או אם נבדוק ויתברר שהאדים אכן חיממו את הסיר – הסיר יבלע את טעם הבשר שבזיעה!

נפקא מינה למקרה של תנור: לפי הרב הדאיה לא נוצר קשר מספיק בין המאכל ובין דפנות וגג התנור, מפני שהם אינם כמכסה של הסיר. אך לפי הרב פיינשטיין אין צורך ביצירת קשר: אם הזיעה ניכרת על דפנות וגג התנור, והם חמים – הם יבלעו את טעם הבשר שבזיעה, וממילא התנור ייאסר.

ב. **יש פתח שמשחרר את האוויר שבתנור**. כבר הזכרנו את המרכיב הזה. לדבריו, מכיוון שהתנור מאפשר הוצאה של האדים, אין להתייחס לתנור כמו מכסה של סיר לעניין איסור המאכל הבא שיתבשל בתוכו.

הרב פיינשטיין אומר שאין לסמוך על שחרור האדים הללו. הש"ך (סימן קח ס"ק ג) אומר שאם יש רק פתח קטן אין לסמוך עליו לעניין שחרור הזיעה. דבריו מוכחים מהמשנה ממנה הרא"ש התחיל: שם מדובר על מרחץ המעלה אדים. לכאורה גם למרחץ יש פתח כלשהו, אך מכיוון שהוא קטן יחסית לכמויות המים שבחדר, שחרור אדים אלו אינו משמעותי דיו בכדי להתיר. אומר הרב פיינשטיין: הוא הדין גם לעניננו. מעשית, אנו רואים שגג התנור נרטב מהאדים, קשה לומר שמספיק אדים שוחררו בכדי שנתעלם מהם.

ג. **מכיוון שמחממים את התנור מראש, הזיעה מתייבשת ונשרפת לפני שהיא משפיעה על המאכל.** למדנו בפעם הקודמת שהכשרה מזיעה נעשית בהגעלה, או ליבון קל. מעבר לכך, באורח חיים סימן תקט הרמ"א פוסק שתמיד ניתן להכשיר בליעת חלב בליבון קל, מפני שזה הכשרה ממאכל מותר. לכאורה הוא הדין בתנורים: הכשרת דפנות התנור מהמאכל החלבי הוא בליבון קל.

לכאורה בנקודה זו מחלוקת האחרונים היא מציאותית-טכנית, ולא מהותית: נראה שכולם מסכימים שאם התנור נקי, ניתן לחמם אותו על החום הגבוה ביותר לחצי שעה ולהשתמש בו. הרב הדאיה מניח שבכל פעם שמחממים את התנור לפני הבישול, די בחימום זה. הרב עובדיה והרב פיינשטיין אומרים שאמנם ניתן להכשיר את התנור כך, אך זו פעולה מסוימת ומכוונת, ואי אפשר להניח כמובן מאליו שזהו השימוש הרגיל בתנור.

ברם, בדיעבד נראה שישנה הסכמה:
יתכן והמאכלים הקודמים לא פלטו זיעה.
גם אם כן, יתכן וזיעה זו הוכשרה בחימום התנור מאז.
גם אם לא, יתכן והזיעה היוצאת היא טעם לפגם במאכל החדש.
ויתכן ובאופן כללי אין צריכים לחשוש לזיעה הנפלטת מכלי, כדברי המהר"ש קלוגר.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב **ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org**

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:

החייל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה

שמואל בן ברוריה | ניר רפאל בן רחל ברכה | חנה בת אוריה | טל שאול בן יפה | ישי בן תמר שפרה

פנינה בת הדסה | ישי בן מרים | הילל בן תמר שפרה | מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה | דוד בן רחל

מאירה בת אסתר | הילה צפנת בת שרה טובה | עודד בן חיה | נעם בן שלומית | משה בן רחל | חווה רָאנְלָה בת פָּיילָא

שלמה בן שולמית | ר' יצחק בן בריינדל גיטה | מינדה לאה בת ליפשה | משה בן אסתר חיה | רבקה בת שרה בלה

יוסף בן רות | שלמה בן ביילא | חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה | רות צפורה בת חנה | יצחק בן רינה

אֶרֶץ אַגָּדָה

הרב מרדכי הוכמן

התפילות על משיח בן יוסף

במסכת סוכה (דף נב,א) מובאת ברייתא:

"תנו רבנן: משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו, אומר לו הקדוש ברוך הוא: שאל ממני דבר ואתן לך, שנאמר (תהילים ב) 'אַסַפְּרָה אֶל חֹק וגו' אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ, שְׁאַל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה גּוֹיִם נַחֲלָתֶךָ'. וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג, אומר לפניו: רבונו של עולם, איני מבקש ממך אלא 'חיים'. אומר לו: 'חיים', עד שלא אמרת - כבר התנבא עליך דוד אביך שנאמר (תהלים כא) חַיִּים שָׁאַל מִמְּךָ נָתַתָּה לּוֹ וגו'."

גדולי ישראל רבים זיהו בין הדמות הנקראת בתלמוד בשם 'משיח בן יוסף' לביו הדמות הנקראת במדרשים בשם 'משיח בן אפרים' ('אור החיים' הקדוש על במדבר כד,יז; מלבי"ם על "עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד אֶפְרַיִם" ביחזקאל לז,יט; ועוד). לפי פשטות הברייתא, הדמות שנקראת 'משיח בן יוסף' עתידה ליהרג חס-ושלום בעת המלחמות שתערוך מול הגויים. אולם יש מקורות אחרים שמהם עולה ש'משיח בן יוסף' לא יהרג. וז"ל מדרש תהילים (שוחר טוב; בובר, ס):

"...ואני הוא שעשיתי נס לגדעון בן יואש משבט מנשה, והיתה תשועתו תשועת שעה, אבל לעתיד לבא אני מושיעכם על יד משיח בן אפרים ועל יד משיח בן דוד משבט יהודה. 'וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי' - שקיבל עול המלכות תחילה, ואחר כך 'יְהוּדָה מְחֹקְקִי' - זה משיח בן דוד".

לך לך תשפ"ז

המדרש מבדיל בין תשועת גדעון בן יואש שהיתה תשועה זמנית כאמור (שופטים ח,כח): "וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּימֵי גִדְעוֹן:" לבין התשועה שתהיה על ידי משיח בן אפרים (=יוסף) שלא יהיה לה הפסק. לפי מדרש זה, משיח בן אפרים יעסוק בענייני עול המלכות תחילה, שהם ענייני ה'עוז' של ישראל (=וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי) ויצליח במלחמותיו, ולאחריו יבוא משיח בן דויד ויעסוק בענייני 'התורה' שבישראל ('יְהוּדָה מְחֹקְקִי'). גם מדברי תרגום יונתן לתורה משמע שמשיח בן אפרים (=יוסף) לא ימות, וכפי שיתבאר לקמן.

תרגום יונתן על נצחון משיח בן אפרים

בתרגום יונתן לתורה (שמות מ,יא) מובא שהכיור ובסיסו שהיו במשכן הם כנגד יהושע בן נון ומשיח בן אפרים שיוצא ממנו, וגם שם משמע שמשיח בן אפרים לא ימות אלא ינצח את גוג ומגוג. וז"ל יונתן בתרגום חופשי לעברית[1]: "ותִמשח את הכיור ואת בסיסו ותקדש אותו בשביל יהושע משרתך הגדול ראש הסנהדרין שֶׁל עמו, שעל ידו עתידה ארץ של ישראל להִתחלק ומשיח בן אפרים שיוצא מִמנו, שעל ידו עתידים בית ישראל לנצח את גוג וסיעתו בסוף הימים:"

בדברי התרגום נמצא גם רמז להבנה מדוע קיימת שיטה חולקת (המובאת בברייתא) הסבורה שמשיח בן אפרים (=יוסף) עתיד ח"ו להיהרג. תרגום יונתן מכנה את יהושע בתואר 'ראש הסנהדרין של עמו', והוא מרמז שיתכן שיהיו בעתיד שתי קבוצות בעם ישראל שכל אחת מהן תחשוב, שהיא 'עם ישראל (האמתי)'. וכל אחת תקים לה מעין 'מועצת חכמים' משלה ותחשיב אותה בתור 'הסנהדרין של בני ישראל (האמתיים)'. יהושע בן נון (בתמיכת הסנהדרין שאיתו) יכבוש ויניחיל את ארץ ישראל, ובאופן דומה משיח בן אפרים ימשיך את יהושע, ועל ידו (ועל ידי החכמים שיתמכו בו) ינצחו בית ישראל את גוג וסיעתו בסוף הימים.
המדרש מרמז שמשיח בן אפרים הוא דמות שממשיכה את דרכו של יהושע בן נון (ובכך היא 'זרע רוחני' שלו). יהושע בן נון וצבאו שילבו 'ספרא וסייפא' ובאופן זה הם כבשו את ארץ ישראל בפעם הראשונה, וכך משיח בן אפרים וצבאו ישלבו בעתיד 'ספרא וסייפא' בכיבוש ארץ ישראל בגאולה האחרונה. ובענין זה נרחיב לקמן.

הרוח הכללית של המשיח

כאשר חז"ל מדברים על 'משיח' אין הכרח להבין שמדובר על דמות פרטית בשר-ודם שמנהיגה צבור. ואפשר להבין שהכוונה לנשמה כללית שמתגלה דרך הפעולות של אנשים פרטיים מישראל. רעיון זה מובא כבר בשם הבעש"ט, וכדלקמן.וז"ל ספר מאור עינים (במדבר, פינחס):

"כמאמר הבעל שם טוב נבג"מ, שצריך כל אחד מישראל לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו, כנודע שאדם הוא ראשי תיבות: אדם דוד משיח. שקומתו של אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה - שהיו כלולין בקומת אדם הראשון כל הנשמות של ישראל, ואח"כ על ידי החטא נתמעטה קומתו. וכמו כן יהיה משיח קומה שלימה מכל נשמות ישראל כלולה מס' ריבוא כמו שהיה קודם החטא של אדם הראשון. על כן צריך כל אחד מישראל להכין חלק בחינת משיח השייך לחלק נשמתו עד שיתוקן ותכונן כל הקומה".

רעיון זה מרומז גם בדברי תרגום יונתן לספר ישעיה. ישעיהו מנבא (כח,ה-ו): "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' צְבָא-וֹת לַעֲטֶרֶת צְבִי וְלִצְפִירַת תִּפְאָרָה לִשְׁאָר עַמּוֹ: וּלְרוּחַ מִשְׁפָּט לַיּוֹשֵׁב עַל הַמִּשְׁפָּט וְלִגְבוּרָה מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שָׁעְרָה:". וז"ל תרגום יונתן: "בְּעִדָּנָא הַהִיא יְהֵי מְשִׁיחָא דַה' צְבָ-אוֹת לְכִלְיָא דְחַדְוָא וּלְכֶתֶר דְתוּשְׁבָּחָא לִשְׁאָרָא דְעַמֵּהּ: לְמֵימָר קְשׁוֹט דִּדְיָן לְדַיָּתְבִין בְּבֵית דִּינָא לְמִדַּן דִּין דְקְשׁוֹט וּלְמִתַּן נְצָחָנָא לִדְנָפְקִין בְּקְרָבָא לַאֲתָבוּתְהוֹן בְּשְׁלָם לְבָתֵּיהוֹן:" ויונתן מבאר שרוח ה' תפעל דרך נשמת המשיח והיא תהיה צינור שדרכו תעבור השפעת ה' לִשְׁאָר עַמּוֹ. רוחו של המשיח תביא לפסיקת אמת לאלו שיושבים בבית הדין, וגם למתן נצחונות ליוצאים לקרב להשיבם לשלום לבתיהם.

שני אופני הגילוי של המשיח

התרגום מגלה שנשמת המשיח תתגלה ותפעל בשני אופנים. באופן האחד אצל אלו שעוסקים בתורה ויושבים בבתי הדין ודנים דין אמת, ובאופן הנוסף אצל אלו שיוצאים ומנצחים במלחמות. במזמור פ' בספר תהילים מיוחס מתחילה הצד המלחמתי של עם ישראל לצד של 'יוסף' ולצד של 'בני רחל':

"לַמְנַצֵּחַ אֶל שֹׁשַׁנִּים עֵדוּת לְאָסָף מִזְמוֹר: רֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַאֲזִינָה נֹהֵג כַּצֹּאן יוֹסֵף יֹשֵׁב הַכְּרוּבִים הוֹפִיעָה: לִפְנֵי אֶפְרַיִם וּבִנְיָמִן וּמְנַשֶּׁה עוֹרְרָה אֶת גְּבוּרָתֶךָ וּלְכָה לִישֻׁעָתָה לָּנוּ: ... תְּהִי יָדְךָ עַל אִישׁ יְמִינֶךָ עַל בֶּן אָדָם אִמַּצְתָּ לָּךְ:

המשורר אסף חי בימי דויד, עוד לפני התפלגות עם ישראל לשתי הממלכות (ממלכת יהודה וממלכת אפרים). בתחילת המזמור כאשר הוא פונה לה' בבקשת ישועה צבאית הוא מכנה את כלל ישראל הן בשם 'ישראל' והן בשם 'יוסף', וכן בהמשך הוא מייחס את כלל ישראל ל'בני רחל' ("לִפְנֵי אֶפְרַיִם וּבִנְיָמִן וּמְנַשֶּׁה עוֹרְרָה אֶת גְּבוּרָתֶךָ").
תיאור זה מתאים לאופן שבו חנו שבטי ישראל מסביב למשכן ולמגמה הכללית של תנועתם. בני ישראל עלו ממדבר סיני שבדרום לכיוון ארץ ישראל שבצפון. באופן תנועה זה 'מחנה יהודה' שמורכב מיהודה וכן יששכר וזבולון - שכולם בני לאה - נמצא בצד 'ימין', ואילו מחנה אפרים שמורכב מאפרים ובניימין ומנשה – שכולם בני רחל – נמצא בצד 'שמאל'. צד ימין מסמל בדרך כלל את צד הרחמים ואת הצד התורני שבישראל, ואלו צד שמאל מסמל בדרך כלל את צד הדין ואת צד הגבורה שבעם ישראל. ולכן בתחילת המזמור מייחס המשורר את צד הגבורה של כלל ישראל למחנה ששכן בצד שמאל, שהוא מחנה "אֶפְרַיִם וּבִנְיָמִן וּמְנַשֶּׁה".
אמנם בהמשך המזמור מייחס המשורר את צד הגבורה לצד ימין ומבקש: "תְּהִי יָדְךָ עַל אִישׁ יְמִינֶךָ עַל בֶּן אָדָם אִמַּצְתָּ לָּךְ". תיאור זה מתאים מאוד לתיאורים שדויד המלך מתאר את עצמו כמובא בספר דברי הימים (א יז,יז): "וַתִּקְטַן זֹאת בְּעֵינֶיךָ אֱ-לֹהִים וַתְּדַבֵּר עַל בֵּית עַבְדְּךָ לְמֶרָחוֹק וּרְאִיתַנִי כְּתוֹר הָאָדָם הַמַּעֲלָה ה' אֱ-לֹהִים:" דויד מתאר את עצמו כאן בתור דמות 'האדם' שהקב"ה אימץ וקירב אליו מתוך האנושות ומתוך בני ישראל ("הָאָדָם הַמַּעֲלָה"="בֶּן אָדָם אִמַּצְתָּ לָּךְ"). כמו כן דויד מתאר את עצמו בספר תהילים (קי) גם בתור איש ימינו של הקב"ה: "לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם ה' לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ" ("שֵׁב לִימִינִי"="אִישׁ יְמִינֶךָ").
דויד המלך היה שייך לצד 'ימין' של פעולות ה' בעולם, שהרי היה גדול בתורה וממעבירי מסורת ישראל לדורות הבאים (הקדמת הרמב"ם ליד החזקה). אמנם במזמור ק"י בתהילים מגלה דויד שגם כאשר הוא מבטל מתורתו ונלחם את מלחמות ישראל, ונראה כאילו הוא פועל בצד השמאל של פעולות ה', גם אז הוא בעצם צד ימין של ה' ("נְאֻם ה' לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי"), והמשורר אסף מגלה שבכך מגיע דויד למעלת "הָאָדָם הַמַּעֲלָה", ולכן מתפלל המשורר אסף "תְּהִי יָדְךָ עַל אִישׁ יְמִינֶךָ עַל בֶּן אָדָם אִמַּצְתָּ לָּךְ". התפילה של אסף איננה על דויד הפרטי, אלא הוא ממשיך את התפילה על כלל ישראל שאותה התחיל בתחילת המזמור. דבריו מתייחסים לכלל ישראל ובכללם גם ממשיכי דרכו של דויד שמבטלים מתורתם ויוצאים ונלחמים את מלחמות ישראל.
מתחילה התייחס המשורר לכלל ישראל שנלחמים בחרב גשמית בתור חייליו של 'משיח בן אפרים' וכמי שמיוחסים לצד 'שמאל' שבפעולות ה' בעולם, אך בסוף המזמור מתייחס המשורר אליהם בתור מי שפועלים עם צד ימין של פעולות ה' בעולם, וכמי שהם חייליו של 'משיח בן דויד'.
הבנה זו שמצאנו בדברי המשורר אסף בספר תהילים, מסייעת בהבנת הברייתא שבתלמוד וכדלקמן.

השקפת הברייתא שבתלמוד

'משיח בן דויד' מסמל בברייתא הזו דמות תורנית שמתפללת לקרוב הגאולה שבה עם ישראל ינחל את הגויים, אך כאשר ה' נענה לתפילה ועם ישראל מתחיל לנחול את הגויים, מבינה הדמות התורנית שקיום תפילתה דורש ממנה להתגייס לצבא כדי לנחול את הארץ. אך היא אינה רוצה לעשות זאת. יש אמנם קבוצה שנקראת בברייתא 'משיח בן יוסף' והיא דומה ליהושע בן נון ששילב בין ספרא לסייפא והיא עמלה בתורה ומתגייסת לצבא וכובשת את הארץ, ובכך היא מקיימת את התפילה 'שְׁאַל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה גּוֹיִם נַחֲלָתֶךָ'. אך מי שנקרא בברייתא הזו 'משיח בן דויד' רואה ב'איספקלריה שאינה מאירה' ובעיניו התגייסות לצבא נחשבת כ'ירידת מדרגה' ששקולה ל'הריגה'. ולפיכך, הוא משנה את בקשתו והוא מבקש כעת להמשיך ולהישאר בהשקפתו הראשונית, ולפיה יש 'חיים' רק בבית המדרש. וה' נענה גם לבקשתו השניה, והוא מאשר לקבוצת 'משיח בן דויד' להישאר ב'איספקלריה שאינה מאירה' ולהגדיר את 'משיח בן יוסף' בתור 'נהרג', ולהמשיך להישאר בבית המדרש שרק בו הוא רואה 'חיים'.

מצב כזה ארע כבר בגאולה הראשונה בזמן שיהושע בן נון וצבאו כבשו את ארץ ישראל. כבר אז, היתה קבוצה שהתייחסה ליהושע בתור 'מת' עוד בחייו, ולכן בתחילת ספר שופטים מתוארים כיבושים שנעשו בחיי יהושע כאילו שנעשו לאחר 'מותו'.

רש"י בפירושו לתחילת ספר שופטים מרמז לפתרון הסתירה בספור הכיבושים, והוא מביא פירוש שלפיו מלחמות הכיבוש של יהודה ושמעון שמסופר עליהן שם נערכו על ידי שני אנשים פרטיים וז"ל: "ויש פותרין 'יְהוּדָה יַעֲלֶה' הוא עתניאל הוא יעבץ שאנו אומרים במסכת תמורה מה שמו 'יהודה אחי שמעון שמו', ולשמעון אחיו אמר שילך אתו".

שני אנשים אינם יכולים לכבוש נחלות של שבטים ולנצח את העמים שהיו בנחלתם. ורש"י מרמז שמדובר חזון נבואי של עתניאל שנקרא גם בשם יעבץ ופתח ישיבה שהתלקטו אליה תלמידים. והסוגיה במסכת תמורה מרמזת שלשיטתו אפשר לכבוש את ארץ ישראל באמצעות עמל התורה, ולשיטתו יהושע 'טורד' את בני ישראל במלחמות גשמיות מיותרות. ולפי 'חזונו' יהושע ירד ממדרגתו הרוחנית והוא נחשב ל'הרוג', ולכן עתניאל ותלמידיו מתארים את הכיבושים שנעשו בחיי יהושע כאילו נעשו לאחר 'מותו'.

הברייתא מרמזת שכך יהיה גם בגאולה העתידה, גם אז יהיו אנשים שימשיכו בדרכו של יהושע בן נון וצבאו, ויהיו תלמידי חכמים שישלבו ספרא וסיפא ויכבשו את ארץ ישראל וימלאו את תפקידו של 'משיח בן אפרים'. וכשם שתלמידי עתניאל הגדירו את יהושע ואת צבאו בתור 'הרוגים', כך גם בגאולה העתידה תהיה קבוצה שתעדיף להישאר ב'איספקלריא שאינה מאירה' והיא תגדיר אותם בתור 'משיח בן יוסף שנהרג'. והיא תתפלל לה' שירשה שלהם להישאר ב'חיים', והיינו להישאר ב'איספקלריא שאינה מאירה', כדי שימשיכו בעמלם בתורה שרק בה הם מוכנים לראות 'חיים'. לפי הברייתא ה' נעתר לתפילתם, אך נראה שה' נעתר לכך רק באופן זמני, ויתכן שאפשר לתלות פירוש שכזה בדברים שכתב הרב חיים ויטאל, וכדלקמן.

הגילוי שקיבל האר"י בציון שמעיה ואבטליון

הרב חיים ויטאל מספר שבעת שהלך עם רבו האר"י הקדוש לציון שמעיה ואבטליון, הם התגלו אל האר"י וגילו לו על הצורך להתפלל על משיח בן יוסף שלא ימות, וז"ל (שער הכוונות, דרושי העמידה, דרוש ו):

"ובאומרו 'וכסא דוד עבדך מהרה בתוכה תכין' צריך לכוין כונה זו אשר פירשו שמעיה ואבטליון למורי ז"ל - יום אחד אשר הלכנו לגוש חלב להשתטח על קבריהם, ושם אמרו לו הם עצמם שצריך לכוין במלות אלו ב-ג' תפילות שבכל יום ויום, לכוין להתפלל לשי"ת על משיח בן יוסף שיחיה ולא ימות ע"י ארמילוס רשיעא כמ"ש רז"ל על פסוק 'חיים שאל ממך נתת לו' ".

בדברים שכתב הרב חיים ויטאל בשם האר"י הקדוש יש דברים נעלים ונסתרים. אמנם כבר כתב הליקוטי מוהר"ן (רפ"א): "אפילו אדם פשוט אם ישב עצמו על הספר, ויסתכל על אותיות התורה, יכול לראות חדשות ונפלאות,... ואזי יראה נפלאות צירופים חדשים, ויכולין לראות בהספר מה שבעל המחבר לא כיוון לזה כלל...". ולפי יסוד זה שבליקוטי מוהר"ן ניתן לתלות בדברי הרב חיים ויטאל דברים שלא התכוון אליהם. וניתן לומר ששמעיה ואבטליון גילו לאר"י הקדוש, שהתפילות של הקבוצה שמכנה את עצמה 'קבוצת משיח בן דויד' נענות על ידי ה', רק כל עוד חברי הקבוצה הזו הם מעטים, ויש צורך להגדיל את מספר האנשים שעוסקים בתורה בלבד.

אולם כאשר חברי הקבוצה הזו הם מרובים, ה' רוצה שהם ידרשו מעצמם לראות כבר ב'איספלריא מאירה' ולראות ש'משיח בן אפרים' הוא חי. ולראות שחברי הקבוצה שממשיכה את דרכו של יהושע בן נון ומשלבת 'ספרא וסיפא', הם בעצם 'חיים'. ובעצם הם ממשיכים את דרכו של דויד המלך, וכפי שדויד מתאר את עצמו בפרק ק"י בתהילים, שבעת שהוא וצבאו נלחמים בחרב גשמית ומשלבים 'ספרא וסיפא', דויד יושב כביכול על כסא מימינו של ה': "לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם ה' לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי... עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ... אֲ-דֹנָי עַל יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם אַפּוֹ מְלָכִים".

הקשר שבין 'משיח בן יוסף' לבין 'כסא דויד עבדך'

לעיל התבאר היסוד שמגלה המשורר אסף במזמור פ'. ולפיו, התגלות ה' לעזרת ישראל במלחמותיהם הגשמיות מיוחסת מתחילה - בראיה ראשונית - לצד של 'משיח בן יוסף' ("רֹעֵה יִשְׂרָאֵל הַאֲזִינָה נֹהֵג כַּצֹּאן יוֹסֵף") ומיוחסת לבסוף – בראייה מעמיקה ובהירה - למשיח בן דויד ולצד ימין ("תְּהִי יָדְךָ עַל אִישׁ יְמִינֶךָ עַל בֶּן אָדָם אִמַּצְתָּ לָךְ"). ולפי יסוד זה קבוצת 'משיח בן יוסף' שמשלבת 'ספרא וסייפא' היא בעצם מייסדת את 'כסא דויד עבדך' לצד 'ימינו' של ה'. ולפי יסוד זה כאשר אנו מתבקשים בעת אמירת המילים 'וכסא דויד עבדך' לכוון בתפילה ש'משיח בן יוסף' לא ימות, בעומק הדברים אנו מתפללים שה' יעיר את עיני חברי הקבוצה שמכנה עצמה 'משיח בן דויד', והם יראו ב'איספקליא המאירה', ויבינו שחברי הקבוצה האחרת - חברי קבוצת משיח בן יוסף – הם 'חיים' והם בעצם 'כסא דויד'.

---

[1] "וּתְרַבֵּי יַת כִּיּוֹרָא וְיַת בְּסִיסֵיהּ וּתְקַדֵּשׁ יָתֵיהּ מְטוּל יְהוֹשֻׁעַ מְשׁוּמְשָׁנָךְ רַבָּא דְסַנְהֶדְרִין דְּעַמֵּיהּ (יש גרסה "דְּעִמֵּיהּ") דְּעַל יְדוֹי עֲתִידָא אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל לְאִיתְפַּלָּגָא וּמְשִׁיחָא בַּר אֶפְרַיִם דְּנָפִיק מִינֵיהּ דְּעַל יְדוֹי עֲתִידִין בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִנְצָחָא לְגוֹג וּלְסִיעָתֵיהּ בְּסוֹף יוֹמַיָּא:" (תרגום יונתן שם).

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

(מתוך ח״ד)
אלול, ה׳תשנ״ו

קניית מתנות בכספי מעשר כדי לקרב בני הקהילה, על ידי הרב

שאלה

רב שנותן הרבה מתנות לחתנים וכלות ובני מצוה כמו כוסות לקידוש וספרי לימוד, ועלותם הרבה יותר מאלף דולר לשנה כמובן. האם רשאי להשתמש בכספי מעשר כספים לצורך זה כיון שכל תכלית המתנות היא לחזק בני הקהילה בתורה ומצוות.

תשובה

אם וידוע ומקובל בקהילה שהרב תמיד נותן מתנות אלה, ואנשי הקהילה יראו אי-נתינה בעין רעה, נראה שהמתנות מוגדרות כ״דברים שבחובה״, ואין לתתן ממעות מעשר[1]. ברם, אם אפשר לצאת ידי חובה בנתינת מתנה בשווי קטן, נראה שהתוספת על מינימום זה תיחשב לנתינה עבור ״מצות רשות״[2].

באשר לשימוש בכספי מעשר למצוות-רשות, רבו הסוברים שאכן ייתכן הדבר, ויש למיקל על מה לסמוך[3]. ברם, אם עד עכשיו נהג לתת מעשרו רק כצדקה עניים, עדיף שיעשה התרת נדרים לפני שיתחיל להשתמש בכסף גם לצורך מצוות-רשות אחרות[4]. ובכל מקרה עדיף שלפחות מחצית מכסף המעשר תינתן עבור לימוד תורה או מטרות צדקה לעניים ממש[5].

---

1 כן מופיע ב״באר הגולה״ (שו״ע יורה דעה ריש סי׳ רמט). וכן בשו״ת מהרי״ל (סוף סי׳ נו, עמ׳ נט במהד׳ מכון ירושלים) לעניין שימוש בכסף מעשר למצוות מתנות לעניים בפורים, ומובא להלכה בשל״ה (מס׳ מגילה, פו ע״ב-פז ע״א), ב״מגן אברהם״ (אורח חיים סי׳ תרצד סק״א), וב״משנה ברורה״ (שם סק״ג). ועיין ב״ברכי יוסף״ (יורה דעה סי׳ רמט סק״ח) שבדבר ש״מוכרח לעשותו, אי מצד אהבתו וכרחם אב, ואי מצד אם הבנים... והיא מעכבת... ואי מצד שיחת הבריות ולעזה עליו מדינה... אין להוציא ממעות מעשר... אי לא דחיקא ליה שעתא טובא לא נכון לעשות כן״. ונראה דהוא הדין בנדון דידן, אם יש הכרח לתת מתנות אלה מפני שכך מצפים מרב הקהילה, יש להחשיב מתנות אלה לדבר שבחובה, אפילו אם אין על הרב חיוב ממש שכזה.

2 על-פי תשובת המהרי״ל, של״ה, ״מגן-אברהם״, וה״משנה ברורה״ המוזכרים בהערה הקודמת, שלגבי מתנות לאביונים לאחר ״שהפריש כפי מסת ידו ורוצה להוסיף, נראה דמותר להוסיף ממעות מעשר שלו״ (לשון השל״ה שם).
[אמנם יש לעיין בלשון המהרי״ל והשל״ה דייתכן שהתירו רק אם מסר את המתנות לאביונים בשתי נתינות, דהיינו שרק לאחר שכבר נתן סכום קטן לעניים, וכבר יצא ידי חובתו זו, רק אז מותר לתת סכומים חדשים ממעשרו; אבל כל מה שנתן בפעם הראשונה, אפילו סכום גדול, ייחשב לחלק ממצוות החובה. אך מסברה נראה שיש להקל בדבר, ולכוון שהמתנה תהיה מורכבת מחלק שבחובה ומחלק שבנדבה].

3 רמ״א בשו״ע (יורה דעה סי׳ רמט סע׳ א) פסק על-פי מהרי״ל (הל׳ ראש השנה, עמ׳ רעג בהוצ׳ מכון ירושלים) ש״אין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה״. ה״דרישה״ על הטור (שם סק״א) מביא בשם מוהר״ר מנחם שמותר, ״אם לא היה יכולת בידו ולא היה עושה אותה מצוה״ בלי שימוש בדמי מעשר. גם הט״ז שם (סק״א) והש״ך (סק״ג) מביאים דברי מוהר״ר מנחם אלה. לפי זה ודאי שאין להשתמש בכסף מעשר לצרכי מצוות שיכול לעשותן גם בלי דמי מעשר.
בדעת הט״ז יש שטוענים, שהבין כי בהתירו של מוהר״ר מנחם מדובר רק כאשר לבסוף הכסף ילך לעניים, בשו״ת ״כתב סופר״ (חיו״ד סי׳ קיב ד״ה ובאמת), ״ציץ אליעזר״ (ח״ט סי׳ א פרק ב אות ז, ועוד] אבל עיין שם ב״באר הגולה״ (על דברי רמ״א בסי׳ רמט) הטוען שגם רמ״א עצמו היה מיקל במצוות שאינן של חובה, ואינו מביא את הגבלת מוהר״ר מנחם המתיר רק כשבלא כסף מעשר לא הייתה יכולת בידו. וכן משמע בשו״ת ״חתם סופר״ (סי׳ רלא) ועיין בהערה הבאה. וכן בשו״ת ״יחוה דעת״ (ח״ג סי׳ עו אות ה, עמ׳ רנט-רס). ונראה דכן עמא דבר להקל גם במצוות שאינן שייכות לעניים.

4 דלשיטת ה״חתם סופר״ (בתשובותיו חיו״ד סי׳ רלא), אם נתן את מעשרו לעניים שלוש פעמים, יתחייב להמשיך בנוהג זה מדין נדר, ורק אם מתחילת הפרשתו למעשר כספים היתנה, שיוכל להשתמש בדמי מעשר לכל דבר מצוה שהוא, יהיה זה מותר לו. אמנם עיין בתשובת נכדו ה״שבט סופר״ (סי׳ פד), שכתב שאם נהוג באותו המקום להפריש מכסף מעשר גם למצוות אחרות, אין צריך התנאי הנ״ל. ונראה שכך מקובל בזמנינו ברוב המקומות.
ועיין ב״יחוה דעת״ (ח״ג סי׳ עו אות ה) שהביא דעת רבים שהקילו ברווחים שעדיין לא באו לעולם. אבל גם הוא מסיק שלכתחילה עדיף להתיר נדר, כדי לחוש לשיטת ״חתם סופר״.

5 ״כנסת הגדולה״ (בגליון שם ביורה דעה סי׳ רמט), ״אהבת חסד״ (ח״ב סי׳ יט סק״א).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת לכרכים ד-ט:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו״ת במראה הבזק באתר

חמדת ימים
HEMDAT YAMIM
לך לך תשפ"ג

מגיד

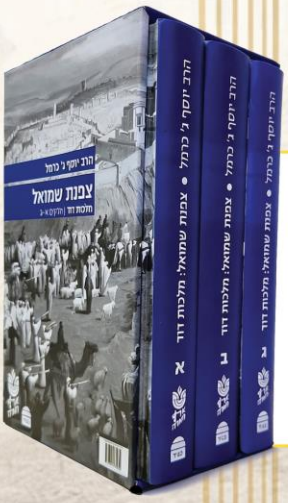
ארץ חמדה

צפנת שמואל
מלכות דוד
הרב יוסף כרמל

"דִּבְרֵי דָוִיד הַמֶּלֶךְ הָרִאשֹׁנִים וְהָאַחֲרֹנִים"
(דברי הימים א' כט, כט)

ספר שמואל על שני חלקיו המכונים בידי המדפיסים כשמואל א' ושמואל ב', עוסק כמעט כולו בדברי דוד, הָרִאשֹׁנִים – קודם שמלך, וְהָאַחֲרֹנִים – כמלך.
עיון מעמיק בספר מגלה את מטרתו הראשית: ייסוד מדינה יהודית-ישראלית מאוחדת ועצמאית. הצלחה במשימה זו תאפשר גם את מציאת "הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ד' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָּׁמָּה" (דברים יב, ה). מקום מיוחד זה, המחבר בין שמיים וארץ, הוא ירושלים, שבתוכה הר הבית ושם יבנה המקדש. כל חייו של דוד הוקדשו למשימות אלו.

הספר בנוי על ביאור הפסוקים בספר שמואל ב' – 'דִּבְרֵי דָוִיד הַמֶּלֶךְ הָאַחֲרֹנִים' כך יתבארו גם דִּבְרֵי דָוִיד הַמֶּלֶךְ הָרִאשֹׁנִים, המאורעות המרכזיים שדוד התמודד עמם קודם שמלך בפועל. הביאור יעסוק גם בפרקי תהילים ובדברי הימים א' וב'.

"עיינתי בספרכם הנפלא "צפנת שמואל" ומצאתיו מלא וגדוש בהסברים מקוריים על פרשיות מרכזיות בספר שמואל, ספר היסוד של המלוכה בישראל. סללתם כאן דרך ללימוד תנ"ך, מתוך יראת שמים ויראת כבוד לקדמונינו. ועם זאת מרובים החידושים המקוריים והיפים, פירושיכם המקוריים מצטיינים בחדשנותם ועם זאת הם מתבססים על הכתובים ונאמנים לרוחם של כתבי הקודש".

הרב יעקב אריאל, רב העיר (לשעבר) **רמת גן**

הרב יוסף ג' כרמל, תלמידו של הרב שאול ישראלי זצ"ל.
אב בית דין ברשת בתי הדין לממונות "ארץ חמדה – גזית".
עומד בראש מכון "ארץ חמדה" להכשרת גדולי תורה, דיינים, רבני ערים וראשי ישיבות.

ספריו הקודמים:
'צפנת אליהו', על ביאור הגר"א לשו"ע חושן משפט.
'צפנת ישעיהו', מעוזיה עד אחז.
הרב כרמל גם מחבר שותף בשו"ת 'במראה הבזק' (על ארבעת חלקי השו"ע, עשרה חלקים).

מחיר לסט (3 כרכים)
160 ₪

משלוח בישראל – 50 ₪
לינק לרכישה
ניתן לאסוף גם ב'ארץ חמדה'

ארץ חמדה
ע"ר 580120780
רח' ברוריה 2, ירושלים
טל': 972-2-5371485 **Tel:**
info@eretzhemdah.org
www.eretzhemdah.org
Eretz Hemdah
2 Brurya St., Jerusalem